

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1880.   Andra Kammaren.   N:o 45.

Tisdagen den 27 April.

Kl. 1 e. m.

§ 1.

Förekom till afgörande Stats-Utskottets Utlåtande N:o 48, i anledning af väckta motioner om statspension åt f. d. Statsministern Friherre L. De Geer.

Sedan uppläsning skett af Utskottets hemställan, hvilken finnes intagen i § 4 af det i gårdagens sammanträde förda protokoll, lemnades ordet till

*Angående
statspension
åt f. d.
Statsministern
Friherre
L. De Geer.*

Herr Herslow, som anförde: Herr Talman! Då jag i går förenade mig i deras yrkande, som begärde detta ärendes förnyade bordläggning, skedde det hufvudsakligen för att i min mån bidraga till att förekomma hvarje försök att genom beslut inom hemliga konklaver beröfva Kammaren eller några af Kammarens ledamöter den rätt grundlagen tillerkänner dem till betänketid för ärendenas pröfning samt för att tillika förekomma ett i ännu högre grad ledsamt försök att medelst hårdt och delvis hotfullt maktspråk söka gifva exekutiv kraft och verkan åt dessa sekreta beslut. Jag kan icke finna ett sådant tillvägagående i allmänhet lämpligt, och allra minst synes det mig lämpligt, när det gäller en sak sådan som denna. Det höfves, synes mig, knappast något hemlighetsfullt smugglande lika litet som någon öfverrumpling, när det gäller en nationens högtidliga belöningsakt, liksom heller icke hot synes mig passa riktigt bra, när man vill en gård af allmän, kärleksfull och frivillig beundran.

Detta om sättet. Nu ett ord om saken! Ty jag erkänner, att äfven jag tyckte mig i går behöfva tid att ännu längre öfverväga den, ja att jag ännu icke är alldeles på det klara med densamma. Det är icke beloppet, som inger mig tvekan — oaktadt jag vill i parentes hafva erinradt, att vi begagnat förnyade bordläggningar och timalts långa diskussioner för långt mindre summor. — Ännu mindre är det namnet, som gör mig tveksam, huruvida en gård af allmän hyllning här är på sin plats. Här finnas kanske i denna Kammare få, som sätta det namnet högre än jag, likasom de torde vara få, som så ofta of-

*Angående
statspension
åt f. d.
Statsministern
Früherr
L. De Geer.
(Forts.)*

fentligen uttalat den vördnad och högaktning, som jag vet, att svenska folket till dess vida öfvervägande del hyser för den nu afgångne Statsministern. Jag önskar att hans så långa och dock så fläckfria statsmannabana må varda till mönster och föredöme för alla hans efterföljare. Jag önskar, att vårt land må hafva många söner, hvilka lika djupt inne i den starkaste politiska striden som han, likasom han må genomgå denna strid, så att man hvarken under eller efter densamma förnummit ens en hviskande antydning om tvifvel på hans rena uppsåt och storsinta forterländska hug. Men just den höga glansen kring detta namn får icke hindra oss att fästa blicken på saken i dess allmänhet. Och jag erkänner då, att jag icke är mycket med om nationalbelöningar åt politiske män. När det gäller någon stor vetenskaplig upptäckt, något stordåd i tankens eller snillets värld, ja äfven när det gäller en fosterländsk bedrift mot yttre fiender, der har jag ingenting mot saken, ty der vet jag, att hela nationen står bakom, en och odelad, att fosterlandet står som modren, inom hvars bröst ingen annan röst talar än kärlekens och modersstolthetens, när hon gifver kransen åt en värdig son. Men, mine Herrar, det inre politiska fältet är de inre stridernas fält och måste alltid så blifva. Det är området för kampen mellan de motsatta meningarne och de olika partierna. Vid sådant förhållande förefaller det mig, som det skulle vara rätt svårt att alltid kunna skilja emellan när en belöning åt en politisk personlighet blir en nationalbelöning och när den blir ett paruppris. Vi stå här inför ett politiskt namn, som jag visserligen erkänner kunna omkring sig förena flera röster än något stort namn på länge eller kanske någonsin gjort. Och dock står min tvekan kvar; dock kan jag icke dölja, att vi i dag kanske gifva ett prejudikat, som kan komma att återopas gång efter annan, tills statskassan slutligen blifver de vexlande majoriteternas premiekassa. Jag önskar att vårt lands statsmän, äfven de mest framstående, aldrig må hafva sin blick fäst på någon annan nationalbelöning än den, att vi under lifstiden ställa dem i spetsen för ärendenas ledning, kämpa med dem och för dem och lyfta deras banér högt, samt, när de gå bort, med kärlek taga deras bilder och bära dem in i det nationens pantheon, som kallas Svea rikets historia. Der klarna deras namn, der växa deras gestalter, der mognar den efterverldens dom om dem och deras gerningar, hvilken skapar den fulla nationella enhälligheten i omdömet om deras eget värde och deras gerningars sanna halt. Der får namnet den rena gloria, som må utgöra den store statsmannens enda nationalbelöning.

Det finnes, mine Herrar, åtskilliga andra anmärkningar, som jag möjligtvis skulle kunna göra mot detta förslag, men jag vill icke framställa dem; jag skall ej heller göra något yrkaude. Jag står alltjemt tveksam, dragen mellan saken, som dikterar mitt nej, och namnet, som bjuder mitt ja. Men denna tveksamhet har jag velat till protokollet uttala i dag, då vi träda in på en bana, som förefaller mig farlig och som ej är mindre farlig, derföre att vi beträda den under insigniet af ett stort och vördnadsfullt namn. Veta vi väl, mine Herrar, hvilka namn i en framtid kunna komma att följa detta efter?

Grefve Sparre: Herr Talman! Mine Herrar! Till en början bör jag bedja majoriteten om ursäkt, derföre att jag, i går för en dag och i dag möjligen för några ögonblick, fördröjer ett beslut, som jag med full säkerhet vet ändå kommer att fattas. Men en representants rättighet att i hvarje fall uttala sin öfvertygelse blifver vid somliga tillfällen, och särskildt vid detta, en pligt så mycket mera bjudande som, på sätt den föregående ärade talaren anført, det var otvifvelaktigt, att i går vid behandlingen af detta ärende gjorde sig gällande en viss hetta och ifver, som uppväckte misstankar och slutligen föranledde till en besynnerlig tolkning af grundlagen och det der förekommande ordet *flere*, hvilket jag under min riksdagsmannanerfarenhet aldrig hört tolkas annorlunda än såsom *mer än en*, men hvilket ord i går skulle betyda *tre*. I sådana fall blifver, som sagdt, den nämnda pligten ännu mera bjudande. För mig är den i detta fall särskildt tung, icke allenast derföre att jag i likhet med en hvar annan svensk, erkänner den mans förtjenster, om hvilken här är fråga, utan äfven derföre att jag är genom personlig vänskap, genom ett ständigt tillmötesgående och slutligen jemväl genom släktskap med honom förbunden. Men pligten låter, såsom jag nämnt, i detta afseende icke jemka med sig; och den erfarenhet, jag har om den massa af stoft, som under namn af konsiderationer lägger band på tungan i synnerhet i ett litet land och ett litet folk, der alla kända hvarandra, eller då det gäller att uppträda i en fråga, som har opinionen för sig — alla dessa egenskaper, som man benämner grannlagenhet, undfallenhet, blygsamhet, men som jag på mitt språk skulle vilja kalla feghet — det är denna erfarenhet, som i detta fall för mig gjort pligten mera bindande än vanligt.

Jag instämmer i hvad den siste ärade talaren yttrade angående nationalbelöningar. Nationalbelöningar till *politiska personer* äro i allmänhet ett högst farligt fält att beträda, i all synnerhet när initiativ dertill tages af enskilda personer, äfven om dessa äro medlemmar af denna Kammare och ledare af dess majoritet. I likhet med nämnde talare vill jag deremot bekänna, att sådana nationalbelöningar kunna vara mycket väl befogade i fråga om världshistoriska händelser och att Riksdagen således kan anses hafva haft full befogenhet att till upptäckaren af nordostpassagen — hvilket upptäckt är att hänföra till världshistoriska händelser — gifva en nationalbelöning, ehuru jag hade önskat att äfven detta skett på framställning af regeringen och icke på grund af Riksdagens initiativ. Jag ångrar att jag icke redan då denna fråga var föremål för Kammarens pröfning uttalade denna min åsigt; men jag anade då icke att exemplet skulle så snart, redan vid samma riksdag, blifva följdt. Och jag befarar, i likhet med den föregående talaren, att detta exempel skall leda till än ytterligare efterföljd.

Man kan tänka sig, mine Herrar, att under en tidpunkt af politisk söndring ett parti, som missräknat sig på en framstående man, som icke längre ser denne man, som partiet icke längre kan följa, eller som, rättare sagdt, icke längre kan följa partiet, gå i spetsen för sig — man skulle, säger jag, kunna tänka sig att partiet under

Angående
statspension
af f. d.
Statsministern
Frsherre
L. De Geer.
(Fortz.)

Angående
statspension
åt f. d.
Statsministern
Friherre
L. de Geer.
(Forts.)

sådana förhållanden, för att göra denne framstående man, hvilken möjligen kunde blifva en farlig motståndare, oskadlig, eller för att tysta munnen på honom, gifve honom en nationalbelöning. Man skulle vidare kunna tänka sig att, på grund af dessa prejudikat, ett parti skulle komma att på detta sätt gifva understöd åt sådana dess koryföer, som på grund af misslyckade spekulationer, tidningsföretag eller af någon annan dylik anledning kommit i mindre god ställning.

Den handling som man förmodligen i främsta rummet afser med den nu ifrågasatta nationalbelöningen, eller representationsreformens genomförande, har onekligen varit af ganska stor vikt för vårt land. Men det skulle kunna hända, att, om den fråga, som redan nu föreligger till behandling, nemligen den om det politiska streckets nedflyttande till 400 kronor, går igenom eller om man till och med möjligen tar bort strecket och sålunda medgifver allmän rösträtt, så skulle sedermera de män, som i stället för oss då komme att intaga plats i denna Kammare och sannolikt äfven komme att utgöra majoriteten derinom, votera nationalbelöningar åt de män, som beredt dem inträde här. Se der, mine Herrar, följderna af politiska nationalbelöningar som tillkommit på grund af Riksdagens eller ett riksdagspartis initiativ! Vi böra aldrig förbise, att, såsom den förste talaren nämnde, det namn, om hvilket nu är fråga, är så stort, att det qväfver hvarje motstånd; men här är i allt fall fråga om att för framtiden tillskapa ett prejudikat, som, i och för sig farligt, illa använt i ett egenmäktigt partis hand blir det ännu mera.

En egen omständighet har dessutom — jag tillstår det — hos mig väckt en synnerlig motvilja mot dylika nationalbelöningar som den nu ifrågavarande. Vid min ankomst till Vestergötland såsom landshöfding i Elfsborgs län mötte mig snart nog der spåren af en, under vår politiska partitid, frihetstiden, lemnad nationalbelöning, meddelad för det skändligaste dåd jag känner. Sådana exempel ur vår egen historia visa, hvart nationalbelöningar, äfven om de blifvit gifna på den mest förträffliga grund i världen, slutligen kunna leda.

Samtiden, mine Herrar, är i allmänhet en föga tillförlitlig domare öfver en statsman, om han befinner sig i den författning, att det är följderna af hans åtgärder, som bestämma domen öfver honom, och det är endast efterverlden, som är i tillfälle att på grund af erfarenheten om dessa följder fälla öfver honom ett rättvist domslut. En representationsreform är endast ett medel, icke ändamål. Först då detta medel visat sig mäktigt att genomföra stora handlingar, först då har detta medel visat sig vara godt, nyttigt och verksamt.

Det beror af Er, mine Herrar af majoriteten, att visa, huruvida detta medel verkligen kommer att verka så godt, så gagneligt för landet som vi alla önska och hoppas. Men hittills — jag måste säga detta — har detta medel icke verkat så som man skulle kunnat hafva rätt att vänta, för att med fog gifva upphofsmanen dertill en nationalbelöning. "Försvarsfrågan, detta arf från den förra representationen" — för att begagna de ord, hvarmed Lag-Utskottet inledde motiveringen af sitt till denna Riksdag afgifna betänkande angående

värnpligtslagen — har efter 13 års arbete inom den nya representationen icke kommit ett enda tuppfjät närmare sin lösning. Och det skulle verkligen se besynnerligt ut, om just i det ögonblick, då det visat sig att upphofsmanen sjelf icke lyckats få representationen med sig om det allra obetydligaste steg i den riktningen, ty vi få väl medgifva att värnpligtslagen, som nyligen föll och dervid drog der De Geerska ministären med sig i fallet, icke kan betraktas annat än såsom ett mycket obetydligt steg, det skulle, säger jag, se icke så litet besynnerligt ut, om samma representation nästan i det ögonblick, den nekat att vara med om detta obetydliga steg, voterade en nationalbelöning åt den man, som den sålunda visat sig icke vilja följa.

Jag känner att jag här talar i en fråga, der sympatierna icke äro med mig, jag känner mycket väl trycket i denna Kammare, trycket i luften, men det har aldrig hindrat mig att uttala min mening, och det skall heller aldrig göra det.

Jag har i Stats-Utskottets föreliggande betänkande sökt efter några motiv för dess tillstyrkande hemställan. Men Stats-Utskottet har icke anfört några sådana; det har blott åberopat samma skäl som i motionerna blifvit framhållna. Jag såg då först efter hvilka skäl som anförts uti den inom Första Kammaren väckta motionen. Der heter det bland annat: »För vårt fäderneslands utveckling har den tid, inom hvilken Friherre De Geers embetsförvaltning infaller, varit i flera afseenden af stor och genomgripande betydelse, och stora äro de förtjenster, som han har om denna utveckling, på hvilken han personligen utöfvat ett inflytande, större än det vanligen är en enda man förunnadt att utöfva.» Jag vet icke om förtjensten om denna utveckling kan tillskrifvas just förre Statsministern Friherre De Geer. Den fäderneslandets utveckling, som egt rum under den tid han beklädt statsministerembetet, grundar sig hufvudsakligen på våra jernvägsanläggningar. Men till dessa, som framkallat en inom vårt land hittills osedd liflig rörelse, var början till största delen gjord, innan det nya statskicket infördes. Och den senaste tidens utveckling i öfrigt har icke syns mig vara af den beskaffenhet, att den är särskildt framstående i historiskt afseende. Den erfarenhet vi gjort derom att vår stats budget, som under det gamla samhällsskicket vanligen visade ett öfverskott af omkring två millioner kronor, numera alltid arbetar med en à två millioner kronors brist, inger icke någon hög tanke om ställningen i landet. Och det sorgliga faktum att 1,000, 10,000, ja 50,000 af våra söner emigrera till främmande land, därför att de icke kunna finna sin utkomst här hemma, ger mig icke heller någon särdeles god uppfattning om landets ekonomiska ställning, oafsedt hvad vi litet hvar i detta afseende erfarit. Jag tror således icke att detta motiv ensamt för sig bör kunna bereda framgång åt frågan.

De öfriga motionärerna eller de från denna Kammare börja sin motion med dessa ord: »Ett folk, som hedrar ett ärorikt förflutet, behöfver icke ställa annan borgen för sin framtid.« Gud tröste vårt svenska folk, om det icke stälde annan borgen för sin framtid än ett ärorikt förflutet. Jag tror i sanning att vi i en tid sådan som denna, då våldets och styrkans rätt snart sagdt inom hela Europa

*Angående
statspension
åt f. d.
Statsministern
Friherre
L. De Geer.
(Forts.)*

Angående
statspension
åt f. d.
Statsministern
Friherre
L. De Geer.
(Forts.)

är den dikterande inom nationernas rådslag, jag tror, säger jag, att vi under sådana förhållanden med skäl kunde anses vara i högsta grad lättsinniga, om vi icke brydde oss om att skaffa oss någon annan borgen för vår framtid än hedrandet af det ärorika förflutna. Med sådana motiv eller rättare sådana fraser, mine Herrar, kommer man sannerligen icke långt; de väcka uppmärksamhet endast i så måtto att man finner, det andra och bättre skäl bort blifvit anförda. Detta om saken.

I fråga om *formen* har jag ännu en anmärkning att göra. Om en nation skall för ett stordåd åt en stor man gifva en nationalbelöning, så synes mig en pension på indragningsstat vara något väl tarfligt.

Riksdagen beviljar i många fall pensioner åt behöfvande och vanligen på initiativ af regeringen; men högst sällan, om ens någonsin, beviljas en sådan pension på grund af motion, och man anför då i allmänhet, att det icke är lämpligt att ett sådant förslag väckes af en enskild person, utan att regeringen bör taga saken om hand. Jag är fullkomligt öfvertygad om, att här icke förefinnes något behof, så mycket mindre, som den man, hvarom här är fråga, för närvarande innehar ett embete i statens tjenst, från hvilket han, om pensionen blefve beviljad, skulle nödgas taga afsked till stor skada för landet, hvilket han ännu på den platsen kan gagna, och ännu är i den åldern, att Riksdagen icke i någon mån bör bidraga dertill, att han i förtid lemnar sin tjenst. Vid afskedstagandet från embetet är han berättigad till en pension, för hvilken han då icke behöfver tacka någon eller några. Jag anser därför, att, om en nationalbelöning i detta fall skulle lemnas, den borde vara af en helt annan beskaffenhet än en pension, som, jag upprepar det, man annars icke skulle hafva beviljat i annat fall, än då man ansåg den vara af behofvet påkallad. Jag har äfven i detta afseende någon erfarenhet att åberopa. Jag var i Westergötland granne till Friherre Ericson, som af Riksdagen erhållit en pension, likväl, om jag minnes rätt, på framställning af regeringen. Han sade en gång på tal om denna pension till mig: "Denna pension, hvarmed troligen afsågs, att jag skulle lemna mina befattningar såsom chef för trafikstyrelsen och chef för statens jernvägsbyggnader, har varit mig mer än i ett fall till bekymmer". Anledningen till detta samtal var, att jag underhandlade med honom om ett stort arbete inom länet, nemligen om anläggningen af Dalslands kanal. Han svarade att eftersom han fått pension af staten, så kunde han icke åtaga sig ett sådant uppdrag. Jag lyckades icke på annat sätt att få arbetet utfördt under hans ledning, än att hans son ställdes i spetsen för företaget. Detta, mine Herrar, bevisar, att en pension i ett fall sådant som det här föreliggande är ett högst olämpligt sätt att gifva sin gärd af erkänsla, åtminstone åt män, som ännu äro i sin fulla mannakraft. Jag tror således, att detta förslag är i alla afseenden olämpligt.

Jag har redan uttalat min mening om nationalbelöningar i allmänhet. Men då jag, såsom jag i början af mitt anförande nämnde, väl vet, att min mening icke delas af majoriteten i denna Kam-

mare, och då det äfven är möjligt, att den erfarenhet jag i två andra fall fått om sådana nationalbelöningar gjort på mig den verkan, att jag med någon partiskhet ser hela detta förslag, hemställer jag, om icke Kammaren skulle anse det vara lämpligast att hos Kongl. Maj:t anhålla, att Han ville göra proposition till Riksdagen om en lämplig nationalbelöning till Friherre De Geer. På detta sätt finge icke frågan det utseende af partimanöver, hvilket den på annat sätt framställd lätt får; och min fruktan därför är då undanröjd. Jag tillåter mig således föreslå: »Att Riksdagen i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställer, att Kongl. Maj:t tacktes till Riksdagen aflåta nådig proposition om en nationalbelöning åt f. d. Statsministern Friherre Louis De Geer såsom en gärd af svenska folkets erkännande af hans förtjenster om det allmänna.»

*Angående
statspension
åt f. d.
Statsministern
Friherre
L. De Geer.
(Forts.)*

Herr Hedlund: Jag tror, att den siste talaren icke har miss-tagit sig deri, att han icke har många sympatier för sin mening i denna Kammare; och jag gläder mig deråt för Kammarens egen skull. Men det är icke första gången Kammaren hyser åsigt och sympatier, afvikande från den ärade talarens. Jag tror således, att det icke hade varit nödigt för den slutliga utgången att genom något yttrande från vår sida förlänga diskussionen. Men här har likväl uttalats en och annan mening, som icke bör lemnas alldeles obesvarad.

Den förste talaren ville göra gällande det påståendet, att här hållits hemliga sammanträden för att överlägga om denna sak, hvar-jemte han talade om meningsförtryck och hot från majoritetens sida.

Något sådant tror jag dock hafva förefunnits endast i hans egen inbillning. Landtmannapartiet har rörande detta förslag, likaväl som angående andra ämnen, sammanträdt, rådslagit och dervid öfverenskommit att, om det ifrågavarande förslaget vid sammanträdet, som var besökt af närmare 100 personer, icke vunne vidsträcktare sympatier, man icke skulle utbasuna det, men ett sådant tillväga-gående kan på intet vis kallas *hemligt* eller den då träffade öfverens-kommelsen benämnas ett *sekret beslut*.

Det meningsförtryck och *tvång* åter, som vid ärendets föredrag-ning här uti Kammaren skulle hafva utöfvats, känner jag alls icke till. Som jag icke visste, att denna fråga i går skulle komma före, så var jag då icke här närvarande; men jag har från flere håll sport, huru förhandlingarna fördes, och att deri skulle legat något *våld* eller tvång, har jag icke kunnat fatta. Förhållandet var helt enkelt, att man från den sida, hvarifrån motionen utgätt, ville uttala den önskan, att densamma måtte i denna Kammare behandlas i samman-hang med första Kammarens behandling af frågan, på det att genom en sålunda skeende samtidig behandling och ett samstämmade beslut, frågan skulle få en så att säga mera eleverad lösning, eller bära pregeln af ett gemensamt, enhälligt samtycke från Riksdagens båda Kamrar, utan tvist och utan småsinne, och sålunda framstå för före-målet för denna nationalbelöning i en helt annan dager än om sam-tycket skulle vinnas först efter en debatt, derunder yttranden kunde komma att fällas, hvilka talarne kanske sedermera icke just skulle

Angående
statspension
åt f. d.
Statsministern
Friherre
L. De Geer.
(Forts.)

vilja historiskt stå för. Detta var, så vidt jag känner, det enkla och fullt berättigade motivet till uttalandet af den önskan, att frågan redan i går måtte slutbehandlas.

Vidkommande de principiella betänkligheter, som blifvit framkastade mot detta förslag, och först och främst den, huruvida förslaget till en dylik nationalbelöning bör utgå från regeringen eller från Riksdagen, så ber jag att gentemot dem, som hysa den åsigten, att förslaget bör utgå från regeringens sida, få anföra, att, då för några år sedan ett förslag i samma riktning af enskild motionär var före hos Riksdagen, så förklarade just en regeringens ledamot, dåvarande Chefen för Ecklesiastikdepartementet, uti Första Kammaren sig anse det vara högeligen lämpligt, att just i fråga om anslående af nationalbelöningar initiativet toges af Riksdagen sjelf och icke af regeringen. Allra mest bör väl detta gälla, då det rör regeringens egen medlem, om han ock nyss ur regeringen utträdt. Jag tror således, att, om den satsen någonsin böra ega giltighet, att förslaget till en nationalbelöning bör utgå från Riksdagen, så är det i ett fall som detta.

Vidare har man framkommit med den invändningen, att åt politiske män böra icke nationalbelöningar gifvas. Man har dervid, såsom mig tycktes något salvelsefullt, uttalat sig om nödvändigheten af försigtighet från Riksdagens sida i detta hänseende, på det att icke en politisk man i dag och en annan i morgon skall kunna göra anspråk på en dylik belöning. Särskildt tycktes man frukta att de som nu förorda valrättens till Andra Kammaren utsträckning skulle kunna blifva föremål för sådana belöningar. Dessa skrupler tror jag dock vara helt och hållet onödiga. Jag har svårt att fatta, att politiske män, hvilka gjort sig förtjenta af fosterlandet, böra vara uteslutne från en belöning, som för öfrigt tillkommer utmärkte fosterländske män, äfven då den består i ett materielt uttryck af nationens beundran och tacksamhet. Äfven med ögonen öppna för den fara, som möjligen kan ligga häri, kan jag icke förstå, att Riksdagen bör afsäga sig rätten att gifva en sådan belöning. Jag tror sålunda, att de formella skrupler och betänkligheter för framtiden, som här uttalats emot den ifrågavarande nationalbelöningen, lätteligen kunna och böra häfvas.

Slutligen har man frågat: hvad har då denna representationsförändring, hvilken man särskildt haft för ögonen, då man velat lemna denne statsminister en gärd af sin hyllning, egentligen inneburit? hvad har man väl denna förändring att tacka för? Skola väl fördelarne af denna reform ligga deri, att man nu laborerar med ett par millioners underbalans i statsbudgeten, eller att emigrationen allt mer och mer tilltager? För den utveckling, man derunder vunnit, har man väl mera att tacka jernvägarne, och då borde väl *deras* befrämjan i första rummet ihågkommas. Jag tror icke, att representationsförändringen bör ses ur en så inskränkt synpunkt. Denna reform innebar något helt annat som svenska folket och särskildt denna Kammare bör djupt känna. Den innebar en seger, vunnit för svenska folkets framtid, en seger åt folkfriheten, en seger framför allt åt nya krafter, förut undanträngda, en seger öfver ståndssplittringen och missmodet,

hvilken haft till följd, att det svenska folket med större enighet och kraft kan utveckla sig mot det stora mål, som vi skola hoppas vara detta ädla folk förelagdt. Detta betyder långt mera än några millioners underbalans, ja till och med mera än emigrationen.

Åtskilliga andra skäl hafva äfven anförts mot förslaget. Men alla dessa skäl böja sig dock, åtminstone hos den förste ärade talaren för vördnaden för den stora personlighet, om hvilken nu är fråga. Jag anser således icke nödigt att upptaga dem till vederläggning. Den andre talaren i ordningen har mot orden "hedra ett ärorikt förflutet" — med hvilka ord motionen från denna Kammare börjas — anmärkt, att detta är en dålig garanti; ty, sade han, hafva vi icke bättre skydd än detta under dessa våldets tider, vore det olyckligt för svenska folket. Jag föreställer mig dock, att hvar och en skall kunna, om han vill, lätt fatta, det meningen med dessa ord är, att det folk, som visat sig ega den moraliska kraften och känslan att värda och hedra sina stora personligheter, att ära dem, som främjat dess utveckling, det folket bär inom sig en lifskraft så stark, att det icke behöfver frukta vare sig yttre eller inre våld. Någon annan kan icke meningen vara. Då jag af fullaste hjerta underskrifver detta, hoppas jag äfven att denna debatt skall föra till ett slut, som visar att svenska folket eger den garanti, som ligger i den moraliska kraften att vilja hedra den man, som i så hög grad verkat för dess ära, frihet och framtida utveckling.

Jag yrkar således bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Rundgren: Då representationsförslaget under Decemberdagarne år 1865 ännu låg på dåvarande presteståndets bord, stälde jag, såsom protokollet intygar, till mig den frågan: skall du tala eller tåga? Om jag under den upprörda tid, som då var, vågade att tala, så torde jag äfven kunna våga göra det i vår lugna tid och i en fråga sådan som denna. Jag skall dock yttra mig mycket kort.

Jag har begärt ordet, icke för att göra något yrkande, vare sig för eller emot Utskottets förslag. *Emot* vill jag icke ställa ett yrkande, emedan sådant skulle kunna anses såsom någonting från min sida förnärmande mot en personlighet, som varit min ungdoms vän och som under hela sitt arbete i statens tjänst bevisat sig vara en ädel personlighet. *För* saken hvarken kan eller behöfver jag göra något yrkande, eftersom vi redan noggsamt veta huru beslutet i frågan kommer att fattas. Jag har begärt ordet endast för att få till Riksdagens Andra Kammares protokoll den 27 April 1880 antecknad, att jag troget vidhållit och orubbligt vidhåller den uppfattning af representationsförändringen, som af mig uttalades och finnes antecknad till presteståndets protokoll för den 8 December 1865; eftersom jag under hela den tid, som sedan dess förflutit, icke kunnat upptäcka något enda för fosterlandet gagneligt beslut, hvilket icke lika väl kunnat fattas under den gamla representationens tid. Det skulle därför vara att svika min pligt och min öfvertygelse, om jag nu, på den grund, hvilken angifves i den inom denna Kammare väckta motionen, att Excellensen Friherre de Geers förtjänster äro oskiljaktigt samman-

*Angående
statspension
åt f. d.
Statsministern
Friherre
L. De Geer.
(Forts.)*

Angående
statspension
åt f. d.
Statsministern
Friherre
L. De Geer.
(Forts.)

vuxna med den största händelse inom våra egna landamären, nemligen representationsreformen, läte denna fråga med tystnad förbigås. Dermed har jag uttalat allt hvad jag i denna sak bör och vill säga.

Herr Wieselgren: Den talare, som näst före den siste hade ordet, började sitt anförande med några förklaringar i anledning af sättet för det föreligande förslagets framkomst. Han begagnade dervid uttrycket: "*den sida, från hvilken motionen utgått*", — och genom detta hans uttalande torde den *partifärg*, som genom vederbörandes tillvägagående i denna fråga blifvit bredd öfver förslaget, jemväl af honom vara erkänd. Han omtalade också att beslut rörande frågans vidare behandling fattats på landtmanpartiets enskilda sammanträde; och han försvarade detta med det yttrande att "man fruktade uttalanden i Kammaren, hvilka man icke ville historiskt stå för." Jag tror mig förstå betydelsen af dessa ord, då nemligen samme talare sedermera, på tal om meningen med de i motionen från denna Kammararen förekommande orden: »en af de största händelserna inom våra landamären» och följderna deraf, bland annat sade, att med denna händelse eller representationsförändringen 1866 vore "*en seger vunnen öfver den gamla ståndssplittringen*". Skulle icke just detta uttryck höra till det slags uttalanden, som den ärade talaren icke skulle vilja "historiskt stå för?" Eller må icke åtminstone vi minnas det faktum, att, tildess representationsförändringen genomfördes, en stark sammanslutning och en ganska stor vänskap rådde emellan borgare- och bondestånden, men att med sagda förändring vänskapen de båda stånden emellan lidit i ögonen fallande afbräck? Jag frågar den ärade talaren, om man med fraser om en besegrad ståndssplittring kan öferskylda den beklagansvärda erfarenhet vi ega om, att genom representationsförändringen så långt ifrån "en seger är vunnen öfver ståndssplittringen", att tvärtom splittringen emellan de två folkvalda ståndens, borgare- och bondeståndens arftagare i den nya representationen, städernas representanter och landsbygdens nu är större än någonsin tillföre och att misstämningen emellan stad och land ingalunda är öfvervunnen, utan ännu i dag består.

Jag kan vidare icke förneka, att den motivering, som föregår motionärernas förslag, förefallit mig något oväntad. Om jag skall säga, hvad jag hade trott skulle vara att finna i denna motivering, derest man velat taga hänsyn till de handlingar som föregått det skrifna ordets framkomst, så vill jag göra det genom förklaringen, att jag mycket väl har i minnet *de* uttalanden, som uti denna Kammar från landtmanpartiets sida fäldes dagarne den 10 och 12 innevarande April. Då framkastade man ganska tydligt, att man i fråga om afsigterna hos den man, åt hvilken man nu vill gifva en nationalbelöning, hyste starka farhågor; att man under det af honom tillstyrkta förslag till värnpligtslag fann en hel mängd för svenska folket farliga anläggningar, att man till och med i det framlagda förslaget såg en tydlig orsak till den för vårt land så förderfliga emigrationen, som då pågick och ännu pågår, och till följd af dessa farhågor och dessa till

viss grad redan inträffade farliga följder af den då varande Statsministerns verksamhet, ansåg partiet sig föranlåtet att afgifva ett votum, som aflägsnade denne man ur Konungens råd. Jag kan icke neka till, att, när samma parti såsom ett slags konklusion af dessa premisser framställer ett förslag, som under form af en nationalbelöning afser att sätta denne man på indragningsstat, jag häri ser "en händelse, som ser ut som en tanke".

För min del delar jag den förste talarens betänkligheter i fråga om nationalbelöningar åt politiske män; men jag måste bekänna att jag i detta fall anser mig böra göra ett undantag från tillämpningen af de principer jag eljest i detta afseende hyllar.

Jag framställer icke något yrkande, men röstar bifall till förslaget.

Herr Sjöberg: Jag vågar med visshet påstå, att den vida öfvervägande meningen i denna Kammare är för bifall till Stats-Utskottets hemställan. Vid sådant förhållande synes mig också den största väl-taligheten bestå deri, att man i en sak, sådan som denna, talar så litet som möjligt. Jag skall således icke tillåta mig att ingå i något svaromål på hvad en föregående talare yttrade i fråga om vissa minnen ur en förfluten tids historia, och jag hyser icke heller några farhågor för följderna af det prejudikat, som, enligt en annan talares förmenande, skulle uppkomma genom bifall till hvad Utskottet hemställt. Men då under diskussionen framkommit det påståendet, att denna fråga egentligen vore att betrakta såsom en partifråga, så finner jag mig böra, för så vidt jag kan anses tillhöra något parti inom denna Kammare, icke underlåta att mot ett sådant påstående nedlägga min bestämda protest, och sålunda äfven för min del förklara, att jag gerna omfattar de inom Kamrarne väckta förslag i ämnet; och jag förmodar att flere med mig härutinnan lika tänkande finnas inom denna Kammare.

Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets i anledning af samma förslag gjorda hemställan.

Häruti instämde Herrar *Åbergsson, Lyth, Friherre Fock, Dickson, Peyron, Friherre Leijonhufvud* och *Fredenborg*.

Herr Gasslander: Icke heller jag skall framställa något yrkande, men jag ber att få tillkännagifva, att jag kommer att rösta nej till det framställda förslaget. Jag har alltid hyst, liksom jag fortfarande hyser den största vördnad för den man, hvarom fråga är, och känner för min del lifligt att svenska folket till honom står i stor tacksamhetsskuld. Men jag anser det hvarken rådligt eller nyttigt att statsmän för sina förtjenster belönas genom anvisningar på statskassan; och af denna anledning röstar jag för afslag, utan att likväl framställa något yrkande.

Herr *Arfvedson* förenade sig med Herr Gasslander.

*Angående
statspension
åt f. d.
Statsministern
Friherre
L. De Geer.
(Forts.)*

Angående
statspension
af f. d.
Statsministern
Friherre
L. De Geer.
(Forts.)

Herr Gustaf Ericsson: Jag anhåller att till alla delar få instämna i den förste talarens, Herr Herslows åsigt och torde knappt behöfva upprepa, att jag hyser lika stor vördnad för den statsman, hvarom här är fråga. Men under tider sådana som de närvarande, då det svenska folket i allmänhet har minskad skatteförmåga och ökade skatter, synes mig den föreliggande motionen icke stå i rätt väl afpassadt förhållande härtill. Och då jag derjemte i allmänhet hyser den åsigten att pensionerna och nationalbelöningarne äro något som borde vara främmande för representationen, så tillhör jag dem som i allmänhet äro mot beviljande af pensioner och har velat uttala denna min åsigt för att ådagalägga, att jag icke har särdeles stora sympatier för den föreliggande anslagsfrågan.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad och Herr Talmannen framställt propositioner, i enlighet med de gjorda yrkandena, biföll Kamraren Utskottets hemställan.

§ 2.

Till behandling företogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 13, angående regleringen af utgifterna under riksstatens Nionde hufvudtitel.

Punkten 1.

Bifölls.

Punkten 2.

Angående
jemnande af
två anslag.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att ersättningarna till nedannämnda pensionskassor för mistade löneinnehållningar måtte till närmast högre kronotal utjemnas, och de å pensionsstaten uppförda anslag till dessa kassor följaktligen beräknas sålunda:

till civilstatens pensionskassa (nu 110,985 kronor 50 öre) anvisning i kontant	kronor 110,986: —,
till arméns pensionskassa (nu 82,719 kronor 50 öre) anvisning i kontant.....	„ 82,720: —.

Beträffande denna nådiga framställning hade Utskottet hemställt, att Riksdagen måtte till densamma lemna bifall.

Herr J. Rundbäck yttrade: Ehuru här blott är fråga om jemnande af ett anslag och icke om något nytt sådant samt Stats-Utskottet enligt mitt förmenande denna gång i nionde hufvudtiteln meddelat pensioner med alltför rund hand, utan hänsyn, såsom fordom skedde, till statens tillgångar och de berättigade anspråk pensions-tagarne kunna hafva på staten, så tager jag mig friheten för andra gången framställa ett spörsmål till Stats-Utskottet, hvarför Utskottet ej behagat taga i betraktande, huruvida icke statens bidrag till civilstatens pensionsinrättning skulle kunnat något nedsättas, helst staten dessutom lemnar så många pensioner från allmänna indragningsstaten.

Såsom bevis på huru det nu går till, skall jag exempelvis erinra att, då härads höfdingarnes löner reglerades, Riksdagen godkände de nya lönerna under uttryckligt förbehåll att härads höfdingarnes pensionsrätt icke skulle genom regleringen ändras, utan kvarstå sådan den förut varit. Men det dröjde icke längre än ett eller två år förr än enskilda motionärer begärde, att Riksdagen skulle höja härads höfdingarnes pensioner; och det var med stor möda dessa outredda förslag kunde afslås. Slutligen kom regeringen 1878 fram med proposition i ämnet och begärde pension för härads höfdingarne till belopp af 5,000 kronor, hvilket också beviljades under vilkor att dessa embetsmän skulle taga afsked vid 70 års ålder. Pensionsrätten skulle inträda vid 65 års ålder, men härads höfdingarne vara skyldiga att ovilkorligen afgå vid 70 års ålder. Till följd af den dem sålunda tillagda högre pensionsrätten kommer ingen härads höfding att taga pension från civilstatens pensionsinrättning, utan väntar till dess han får den stora statspensionen. Följden häraf blir den, att nämnde pensionsinrättning upphörligt växer och samlar fonder, utan att veta hvartill de skola användas. Samtidigt beviljar staten ändå pensioner till höger och venster.

*Angående
jemnande af
två anslag.
(Forts.*

Enligt statsrevisorernes berättelse för år 1878 uppgick den från år 1875 ingående balansen i civilstatens pensionsinrättning till 5,785,000 kronor, medan den utgående balansen utgjorde 6,240,000 kronor. Således hade kassan under året ökat med i det allra närmaste en half million, oaktadt den lemnat ett bidrag till enskilda enke- och pupillfonden af icke mindre än 136,000 kronor. Efter mitt förmenande hade detta varit en omständighet, som Stats-Utskottet bort taga i öfvervägande; ty det tillkommer Stats-Utskottet att tillse, om icke besparingar någonstädes kunna göras, men icke att tillstyrka så stora och så många pensioner som möjligt. Det skulle vara högst angenämt, om någon af Stats-Utskottets ärade ledamöter kunde förklara, hvarför man på detta vis söker att undan för undan dela ut statspensioner, bland annat nu åt 48 landtmätare, under det att staten till civilstatens pensionskassa upphörligen bidrager med lika stort belopp, oaktadt fonderna alltjemt ökas, så att man icke vet, hvad man skall göra af dem.

Jag vill icke göra något yrkande i saken, men jag anser, som sagdt, att Stats-Utskottet hade bort kunna vidtaga några besparingar, som åtminstone i någon mån motsvarade de stora och nya pensionsbeloppen.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

Punkterna 3—6.

Blefvo jemväl bifallna.

Punkten 7.

Af Kongl. Maj:t var föreslaget, att för affidne Kaptenen vid Generalstaben Jacob Wilhelm Schartaus enka Anna Charlotta Schartau, född Servais, måtte å allmänna indragningsstaten uppföras en årlig

*Angående
pension åt
Kapten J. W.
Schartaus
enka.*

Angående
pension åt
Kapten J. W.
Schartaus
enka.
(Forts.)

pension af 400 kronor, att af henne från ingången af Juli månad 1879 åtnjutas, så länge hon i sitt nuvarande enkestånd förblefve; och hade vidare uti särskilda inom Riksdagen väckta motioner föreslagits, af Herr P. A. H. *Stjernspetz* (motion N:o 27 i Första Kammaren), att pensionsbeloppet måtte bestämmas till 600 kronor, samt af Herr C. G. *Lindmark* (motion N:o 46 i Andra Kammaren) likaledes att pensionsbeloppet måtte fastställas till 600 kronor samt derjemte att pensionen måtte få utgå från och med den månad Kapten Schartau aflidit.

Utskottet, som i förevarande punkt yttrat sig öfver berörda framställningar, hade i anledning af desamma hemställt,

“att, med afslag å Herrar P. A. H. *Stjernspetz*’ och C. G. *Lindmarks* omförmälda förslag, den för Kapten J. W. Schartaus enka Anna Charlotta Schartau, född Servais, af Kongl. Maj:t äskade pension af 400 kronor må af Riksdagen beviljas, att af henne från och med Juli månad år 1879 åtnjutas så länge hon i sitt nuvarande enkestånd förblifver.”

Enligt anteckning å Utlåtandet, voro reservationer mot nämnda hemställan inom Utskottet anmälda dels af Herr *Liss Olof Larsson*, dels ock af Herr *Ola Andersson* i Burlöf, med hvilken Herrar *Nils Petersson* och *Sven Nilsson* instämt.

Herr *Liss Olof Larsson* anförde: Emot Utskottets tillstyrkande hemställan i den föredragna punkten har jag låtit anteckna mig såsom reservant. Jag har nemligen icke kunnat finna, att härvidlag föreligga några särskilda omständigheter, på grund af hvilka Riksdagen bör träda emellan och gifva pension åt enkan efter ifrågavarande tjänsteman. Jag kan visserligen medgifva, att det kan gifvas särskilda fall, då en sådan pension kan böra af staten tilldelas en person; men då jag för mig uppställt såsom regel att motsätta mig dylika framställningar, har jag, som sagdt, icke kunnat finna något skäl att i detta speciella fall frångå nämnda regel. Den tjänsteman, som lemnat ifrågavarande enka efter sig, har icke varit i statens tjänst mera än 22 år, således en icke synnerligen lång tjänstetid. Icke heller är det en tjänsteman, som efterlemnat enka med många minderåriga barn, ty i den Kongl. propositionen heter det, att hans efterlevande äro enkan och en fyraårig dotter; således är det blott *en* minderårig dotter jemte enkan. Vidare heter det i den Kongl. propositionen, att behållningen i boet enligt bouppteckningen utgjorde 8,881 kronor 14 öre. Således kan man icke heller påstå att här föreligger någon fattigdom i egentlig mening. Här möter mig således *icke* den omständigheten, att det är en tjänsteman, som länge tjänat staten; icke heller förekommer den omständigheten, att det finnes en gammal orkeslös enka och icke den omständigheten, att hon befinner sig i fattigt och utblottadt tillstånd; icke heller, slutligen, den omständigheten, att hon har en mängd barn att försörja. Här föreligger således efter mitt sätt att se ingen enda omständighet, som kan betinga ett frångående af de åsichter rörande pensionering, som i denna Kammare förut gjort

sig gällande att icke gifva pension åt tjänstemannaenkor. Under sådana förhållanden har jag för min del inom Utskottet icke kunnat biträda det slut, hvartill majoriteten kommit i denna punkt, och på grund af hvad jag nu i korthet anfört vågar jag hemställa om afslag å den föredragna punkten.

*Angående
pension åt
Kapten J. W.
Schartaus
enka.
(Forts.)*

Herr J. Anderson i Tenhult: Då jag icke kan anse, att staten är någon fattigvårdsinrättning, som bör taga hand om sådana personers efterlemnade, hvilka måhända lefvat på för stor fot, är detta ett skäl för mig att yrka afslag å Utskottets föreliggande hemställan. Våra tjänstemän nu för tiden hafva dessutom så stora löneinkomster, att jag tager för gifvet, att de mycket väl böra kunna årligen afsätta en del af dem, som vid tjensteinnehafvarens afgång kan falla deras enkors eller barn till. Statens embets- och tjänstemän kosta staten ganska mycket. Deras uppfostran på statens bekostnad är icke någon obetydlighet, ej heller deras aflöning och deras pensionering. Skall der till staten taga hand jemväl om deras enkors och barn, då blifva kostnaderna allt för stora. Jag tror verkligen icke att staten har råd till en sådan uppoffring; och i enlighet med denna öfvertygelse ber jag att få yrka afslag å så väl Kongl. Maj:ts proposition som Stats-Utskottets förslag.

Herr Lindmark: Jag måste till en början uttrycka min ledsnad deröfver, att jag i följd af uteblifvet tillkännagifvande i vissa tidningar om Kammarens sammanträde i dag fick kunskap derom allt för sent att kunna hafva tillreds de för en närmare belysning af den föreliggande frågan nödiga handlingarna. Detta inverkar dock föga på saken, ty jag ser noggsamt att motionen i alla händelser icke har någon utsigt till framgång. Icke dess mindre ber jag att få yttra några ord, förnämligast med anledning af hvad de tvenne sista talarne anfört.

Herr L. O. Larsson tyckte, att, eftersom den i fråga varande tjänstemannen dött ung och icke tjent staten mera än tjugu år, några skäl icke förefunnos att räcka en hjälpsam hand åt hans i torftiga omständigheter efterlevande enka och barn. Men han uraktlät att omnämna att Kapten Schartaus tidiga bortgång just torde vara att tillskrifva ett öfveransträngande arbete i statens tjenst, och att detta förhållande borde kraftigt tala för understödets beviljande åt hans efterlemnade familj. Kapten Schartau anträffades nemligen döende på arbetsfältet, der han midt under pågående arbete träffades af hjertslag.

Och såsom något särdeles betecknande i denna sak ber jag att få omtala hvad den läkare, som skötte honom, yttrade till den affidnes enka: "Eder man måtte hafva varit en hjelte", sade han, "som med ett sådant hjertlidande kunde uthärda så ansträngande arbete!"

Jag är ingalunda af den åsigt, att staten är skyldig att träda emellan och understödja hvarje dess tjenares efterlemnade familj. Någon framställning i den rigtningen torde heller icke kunna läggas mig till last under mitt sjuåriga deltagande i denna Kammares arbe-

Angående
pension åt
Kapten J. W.
Schartaus
enka.
(Forts.)

ten. Men jag påstår, att det finnes fall, der träget och godt arbete i statens tjänst måste mer än eljest uppskattas. Och ett sådant fall föreligger här; ett exceptionellt fall af mod, kraft och ihärdighet — egenskaper hos den aflidne, som jag tror skola kunna vitsordas af personer inom denna Kammare, som kommit i beröring med honom.

Kapten Schartau var en tid lärare i militär-geografi vid Mariebergs krigsskola. Någon lärobok i detta ämne fans icke att tillgå. Kapten Schartau utarbetade då sjelf en sådan lärobok, för hvilket arbete han under den tid det varade oftast tillsatte nätterna. Under det han således på ett exemplariskt sätt, långt utöfver hvad man måhända under vanliga förhållanden kan fordra, uppfylde sina pligter mot staten, lemnade han sig, så vidt jag har mig bekant, aldrig tid för tillgodoseende af egna intressen genom att söka privata förtjenster. Han var med ett ord ett verkligt föredöme af nit, skicklighet och pligtrogenhet, värdt att taga vara på; och det må då icke anses obefogadt att staten lemnar något understöd åt en sådan persons i betryckta omständigheter efterlemnade familj.

Hvad jag nu i korthet anført har varit anledningen, hvarföre jag framkommit med min motion. Och jag vågar anse, att jag haft goda skäl för denna min åtgärd. Sällan tror jag att någon Kongl. Maj:ts proposition i likartadt ämne varit så fullständigt och på så goda grunder motiverad som nu är fallet.

Att jag begärt pensionsbeloppets höjande till 600 kronor, har sin grund deri, att Chefen för Generalstaben föreslagit detta belopp i betraktande af Kapten Schartaus framstående egenskaper, som gjort honom till en prydnad för Generalstaben. Och i denna generalstabschefens yttrande ligger ingen öfverdrift, derom är jag förvissad; ty den mannen vet hvad han säger och gör.

Då jag sålunda, såsom sagdt, anser mig hafva goda skäl för min motion, kan jag icke underlåta att hos Kammaren anhålla om bifall till densamma, ehuru väl jag har föga hopp om framgång till detta mitt yrkande.

Friherre *Stackelberg* instämde med Herr Lindmark.

Herr Nordenskjöld: Som jag sedan flera år tillbaka närmare känt aflidne Kapten Schartau, tillåter jag mig att till den kraft och verkan det kan hafva förklara, att jag knappt vet mig någonsin hafva träffat tillsammans med en mera pligtrogen och mera allvarlig arbetare i sitt kall än bemälda person. Att han icke längre fick tjena sitt land, torde måhända vara en följd af öfveransträngning just i sitt arbete. Såsom den föregående talaren nämnt, var han lärare vid den nya krigshögskolan, hvartill Riksdagen anslagit medel, samt har derjente utarbetat den lärobok i militär-geografi, som nu begagnas vid detta läroverk — ett arbete hvarigenom han ingalunda ansåg sig befriad från sina lärareskyldigheter, hvadan han ock samtidigt dermed höll sina föreläsningar. Allt hvad han sysselsatte sig med fullgjorde han med heder och beröm.

Det kan icke vara så behagligt att förorda en pension, helst efter

sådana uttalanden, som här blifvit fälda. Men jag gör det dock, uppfylld af den känslan, att jag icke härigenom sviker min pligt såsom representant; och instämmer jag derföre i det yrkande Herr Lindmark nyss afgifvit.

Angående pension åt Kopten J. W. Schartaus enka.
(Forts.)

Herr Danielson: Jag ber att få instämma med dem, som yrkat afslag å Stats-Utskottets hemställan i förevarande punkt. Såsom hvar och en kan finna af den Kongl. propositionen, föreligger icke i detta fall någon egentlig nöd, ty enligt samma proposition uppgår den årliga afkastningen af den efterlemnade förmögenheten till 325 kronor och lägger man härtill det belopp af 150 kronor, som den ifrågevarande enkan såsom pension, gratifikation eller annat årligt understöd åtnjuter från arméns enke- och pupillkassa, har hon en årsinkomst af tillsammans 475 kronor. Man kan således icke säga, att denna enka befinner sig i någon egentlig nödstäld belägenhet. Det har framhållits, att hennes man ådagalagt nit och pligtrohet i sin tjänst och att hon genom hans förtidiga död skulle vara berättigad till pension. Men på ett annat ställe efteråt i detta betänkande, der fråga är om en annan pension, anföres just den omständigheten såsom en olycka att mannen lefvat för länge, ty de efterlevande skulle derigenom blifvit utfattige. Jag kan icke finna, att dessa skäl stå tillsammans med hvarandra. Dessutom får jag säga, att jag icke anser det vara riktigt, att på så sätt, som här gjorts, berömma en man blott och bart för att hans efterlemnade enka skall komma i åtnjutande af pension; ty hvar och en människa bör göra sin pligt i den befattning, hon har, utan att derför behöfva öfver måttan prisas. Om Riksdagen vill inslä på den vägen att pensionera enkor efter en massa tjänstemän, så kan jag icke se hvar man till sist skall komma att stanna.

Jag ber också få tillägga, att det finnes en mängd andra sätt, då Riksdagen icke har sin rätt med i laget, på hvilka Kongl. Maj:t utdelar åt enkor och barn efter tjänstemän ganska betydliga belopp. Så har Kongl. Maj:t, efter hvad jag sett, på sjunde hufvudtiteln under fjoråret tilldelat enkor och barn efter tjänstemän, vanligen endast högt uppsatte tjänstemäns, ett belopp af icke mindre än 22,640 kronor. Detta är icke litet; men ändå göres hos Riksdagen direkt framställning om beviljandet af dylika pensioner. Jag vet icke huru djup denna källa är, kanske det ännu återstår många tusental kronor; men man kan härigenom se, huru det finnes medel, så att säga, bakom Riksdagens rygg, för dylika ändamål och derföre kan jag icke bifalla föreliggande förslag. Jag tror, att man i tid bör akta sig, och det kan icke vara rimligt att gå tillväga på detta sätt, då tjänstemännen hafva så stor aflöning att de mycket väl kunna bereda sig sjelfva pension enligt gällande bestämmelser.

Jag yrkar afslag.

Herr Key: Vid genomgåendet af Stats-Utskottets Utlåtande rörande nionde hufvudtiteln finna Herrarne det beledsagadt med en lång

Angående
pension åt
Kapten J. W.
Schartaus
enka.
(Forts.)

rad af reservationer, i hvilka från principiell ståndpunkt förnekats giltigheten af pensioner åt affidne tjänstemäns enkor och barn. Till det principiella skälet för afslag enligt reservanternas mening torde böra läggas ett annat icke mindre inverkan, och det är den snart sagdt inrotade föreställningen att nionde hufvudtitelns tillväxt en följd af år varit öfverdrifvet stor. Man gör sig i allmänhet den föreställningen om denna hufvudtitel, att den både alltför hastigt tillväxer och att den gör det med alltför stora belopp. Detta har gifvit mig anledning att något efterforska, huru det förhåller sig såväl i ena som andra fallet.

Att uppställa såsom en gifven princip att *inga* enkor och barn efter affidne tjänstemän skola af staten pensioneras, har man tid efter annan inom Riksdagen kraftigt försökt att göra gällande; men man har alltid misslyckats i att konsekvent vinna framgång åt en sådan åsigt. Förhållandet är och har varit, att det alltid finnes inom Riksdagen några, som kända särskilda ömmande omständigheter vid det ena eller andra fallet, som kända personliga sympatier för den bortgångne tjänstemannen och till följd deraf äro böjda för att gifva pension åt hans enka och barn. Man har många gånger i princip inom denna Kammare sökt göra gällande, att en embetsman skall sjelf draga försorg om sin efterlemnade familj genom lifassuranser, insättningar i lifränteanstalter eller dylikt; men dessa försök hafva alltid strandat på den omständighet, jag nyss antydde. Hvarje gång man velat åstadkomma en fast och orubblig förhållningsregel i detta fall, har erfarenheten visat, att det är alldeles förgäfvets att förfäktas en sådan. Återstår alltså endast att pröfva hvarje särskildt fall för sig och deruti söka fatta det klokaste, billigaste och rättaste beslut.

Jag har gått tillbaka i det förflutna och anställt en jämförelse mellan de två sista ständsriksdagarne och den närvarande beträffande antalet Kongl. Maj:ts propositioner och af enskilda väckta motioner om pensioner till *affidne tjänstemäns enkor och barn*; och jag har dervid funnit förhållandet ställa sig på följande sätt. Vid 1862 års riksdag afgaf Kongl. Maj:t 5 propositioner, hos ridderskapet och adeln väcktes 18 motioner, i presteståndet 11, i borgareståndet 8 och i bondeståndet 9; således summa 5 Kongl. propositioner och 46 enskilda motioner eller tillsammans 51 dylika Kongl. propositioner och enskilda motioner. Vid 1865—1866 års riksdag, den siste under det gamla statsskicket, afgaf Kongl. Maj:t 10 propositioner, hos ridderskapet och adeln väcktes 11 motioner, i presteståndet 8, i borgareståndet 2 och i bondeståndet 6; således summa 10 Kongl. propositioner och 27 enskilda motioner eller tillsammans 37 dylika Kongl. propositioner och enskilda motioner. Vid innevarande riksdag har Kongl. Maj:t afgifvit 8 propositioner af nu ifrågakarande beskaffenhet, deraf dock en afser pension åt föreståndarinnan vid den s. k. Tysta skolan i Stockholm, men de öfriga 7 angå beviljande af pensioner till affidne tjänstemäns efterlemnade enkor och barn. Af enskilda hafva vid denna riksdag 10 motioner om pensioner blifvit väckta, deraf 7 till icke enkor och barn samt 4 af dessa motioner afseende verkliga nationalbelöningar. Häraf torde Herrarne finna att, långt ifrån att, något missbruk egt rum eller någon tillökning skett, tvärtom en betydlig förminskning inträffat i de för-

slag, som under senare åren väckts om pensioner åt affidne tjänstemäns enkor och barn.

Jag ber om ursäkt för att jag yttrat mig något vidlyftigare vid denna punkt; men det har skett därför att detta är det första fall, der det i betänkanudet är fråga om pension åt en affiden tjänstemans enka och barn.

Hvad särskildt beträffar nu föreliggande punkt, är det visserligen en sanning att den affidne embetsmannen icke hunnit till pensionsåldern, då han afled, äfvensom att hans efterlevande enka ej saknar alla tillgångar; men dessa tillgångar utgöra, såsom den siste talaren omnämnde, för enkan och ett barn tillsammans 475 kronor årligen och att detta icke kan vara mycket att lefva på, derom torde vi väl vara ense. På en sådan summa kan det icke vara möjligt för enkan att underhålla sig sjelf, äfven med de mest anspråkslösa lefnadsvilkor: och ännu mindre lär hon dermed kunna uppfostra sitt barn.

Med denne tjänsteman var dessutom det egna förhållande att han kan sägas hafva stupat i statens tjänst. Han anträffades nemligen, såsom talaren på stockholmsbänken sade, af främmande personer på fältet döende till följd af hastigt påkommen hjertförslamning. Han var sysselsatt med trägna topografiska arbeten, då han så plötsligt träffades af döden — en död, enligt läkares intyg orsakad af föregående öfveranstängningar i statens tjänst.

Vid sådant förhållande anser jag mycket talande skäl förefinnas för pensionens beviljande. Ett dylikt fall af pligttrohet skall alltid blifva mer än sällsynt. Man behöfver derföre hvarken befara att ett sådant fall ofta skall inträffa, eller att man skall göra sig skyldig till något slöseri med statens medel genom att nu rösta för den ifrågasvarande ringa pensionen af 400 kronor, till hvilken jag för min del anhåller få yrka bifall.

Herr Talmannen aflägsnade sig nu, öfverlemnande ledningen af förhandlingarne åt Herr vice Talmannen, hvarefter

Herr Lindmark erhöi ordet och yttrade: Det är endast ett par ord jag ber få tillägga med anledning af hvad min vis à vis Herr Danielson nyss yttrade. Han sade nemligen att det icke vore rätt att på detta rum öfverdrifva sina loford, för att derigenom inverka på Kammarrens ledamöters möjligen allt för veka hjertan. Jag tror mig med lugn kunna påstå, att jag icke öfverdrifvit; snarare har jag sagt mindre än jag bort. Jag är för egen del i allmänhet icke någon beundrare af sentimentalitet; och allra minst skulle det kunna falla mig in att dermed söka väcka Kammarrens medlidande. Mannens lifsgerning är för öfrigt ett tillräckligt vittnesbörd om att jag talat sant.

Herr Danielson har talat om, att då enhvar bör göra sin pligt, det icke lönar mödan att tala så berömmande om en man, som icke gjort mer än han bort. Jag vet icke, huru Herr Danielson definierar ordet pligt; men för min del har jag aldrig hört, att man kan fullt exakt definiera detta begrepp. Det enda jag vet härom är att

Angående
pension åt
Kapten J. W.
Schartaus
enka.
(Forts.)

*Angående
pension åt
Kapten J. W.
Schartaus
enka.
(Forts.)*

pligtbegreppet är beroende af karakteren, så att medan en sätter det oupphinneligt högt, en annan sätter det ganska lågt. Kapten Schartau tillhörde den förra fåtaliga gruppen: han var utrustad med en vilja af jern. Han stälde fordringarne på sig sjelf synnerligt högt; ja, han satte dem till och med så högt, att jag icke tror, det en bland tusen i detta afseende kan jämföras med honom.

Detta skäl har jag ytterligare velat framhålla. Härtill kommer ett annat skäl, som jag glömde förra gången jag hade ordet. Den affidne hade nog fullt reda på sina förpligtelser mot maka och barn. Han sökte nemligen för några år sedan att skaffa sig en lifassurans; men hans hjertlidande var redan då så långt avanceradt, att han icke kunde skaffa sig ett antagligt läkarebetyg. Följaktligen blef äfven denna utväg att betrygga sin familjs ekonomiska existens för honom stängd; han kunde ej begagna sig af det sätt, hvarpå tjenstemännen, hvilka lefva på sin lön, i allmänhet söka bereda sig ett ekonomiskt stöd för sin familj, i händelse af dödsfall.

Jag har visserligen anfört det nu sagda i min motion. Men då jag misstänker att en eller annan, om också icke alla, af denna Kammare underlåtit att taga kännedom om motionen, har jag ansett mig böra begära ordet för att göra detta tillägg till hvad jag förra gången yttrade.

Herr Nils Petersson: Det är just icke något angenämt att begära ordet i dylika frågor som denna, i synnerhet då den ifrågakända pensionen gäller en affiden tjenstemans enka och barn. Jag har också mångfaldiga gånger förut gifvit mina åsigtter tillkänna angående det sätt, hvarpå Regering och Riksdag pläga bevilja pensioner och uttalat mitt ogillande deraf i allmänhet.

En talare, Herr vice ordföranden i Stats-Utskottet, har gjort en jämförelse mellan föregående ständsriksdagar och det nuvarande representationsskicket i afseende på derunder begärda och beviljade pensioner, för att dermed ådagalägga den mindre utsträckning af sådana pensioner som skulle existera nu mot hvad under ständsriksdagarna var fallet. Jag hade likväl väntat mig, att han skulle hafva rört sig bättre med dessa siffror än han gjorde. Då han yttrade att vid sista ständsriksdagen år 1866 i det hänseendet framlades 37 motioner och propositioner, förekom detta yttrande mig litet egendomligt. Det är nog godt och väl att pensionernas antal, sedan nya statsskicket infördes, förminskats; men, om man tager statistiken till hjälp och efterser huru det förhåller sig med pensionsbeloppen, då tror jag man kommer till ett annat resultat. Under ständsriksdagarna hade man icke en nästan ständigt arbetande lönerogleringskomité, som föreslog pensioner för hela stater och corpser. Detta glömde den värde talaren att framhålla. Vill han med fästadt afseende på denna komités arbeten göra en jämförelse mellan de pensioner som beviljats förr och dem som nu beviljas, så tror jag icke att fördelen kommer att ligga hos den nuvarande representationen.

Jag har gjort mig känd för att vara en bland dem, som ifrigast motarbetat den nionde hufvudtiteln angående pensionsstaten. Jag finner nu att jag fått vatten på min qvarn, såsom det på allmoge-

språket heter, genom hvad som på sidan 13 i betänkandet förekommer om pensioner åt vissa regementsskrifvare. Den saken hör visserligen icke hit; men den visar i alla fall, huru tanklöst man hushållar med statens medel, då representationen t. ex. måste lemna 14,300 kronor i pension till en regementsskrifvare. Jag är visst icke emot eller vill på något sätt söka motarbeta att den som arbetat i statens tjänst blir tillgodosedd på sin ålderdom eller att hans enka och barn blifva försörjda; men det är det sätt, hvarpå Regering och Riksdag dervid går till väga, som jag är emot. Min fulla öfvertygelse är att, om Riksdagen ville på pensioner använda lika stort belopp som nu, skulle man med denna summa, klokt använd, kunna pensionera nästan hela svenska nationen.

Staten skulle icke behöfva göra något annat än locka människorna att sjelfva spara till pensioner åt sig derigenom att staten utfäste sig att släppa till ett visst belopp, om de sjelfve satte in en viss summa; ty derigenom skulle man uppehålla sjelfförsörjningsinstinkten hos människan, i stället för att man nu tror att endast man blir embetsman, skall man ega rättighet att lefva huru som helst. Det är denna tro som nu gör pensionsbeloppen så stora. Om man satte statens bidrag till en viss procent, och sade till alla: "sätt in så och så mycket, så skall staten bidraga med den och den summan", så skulle nog en och hvar vara mån om att sörja för framtiden; och då vore det på sin plats, om staten också bidroge till pensioneringen. Man skulle dessutom äfven i den allmänna rörelsen kunna draga nytta af en sådan summa; den kunde ju blifva ett underlag för hypoteksväsendet här i landet i stället för att vi nu tvingas att för sådant ändamål upptaga lån i utlandet. Här har under sista tiden talats så mycket om emigrationen och orsakerna dertill. Men vi skulle få se att, om staten lemnade aldrig så litet penningar för sådant ändamål som det jag nu ifrågasatt, skulle deri ligga en motvigt emot denna emigration, ty den som hade att på ålderdomen uppbära 2 à 300 kronor årligen, tror jag icke skulle tänka på att utvandra. Lifränteanstalterna gifva en tydlig vink om hur dermed skall tillgå.

Jag väckte för några år sedan en motion i nu antydda syfte, och jag är fullt och fast öfvertygad om, att den dag skall komma, då man måste erkänna att jag haft rätt. Jag vet visserligen att man för närvarande i det stora hela icke kan uträtta något i den riktningen; men jag hoppas och väntar, att den dagen ej skall låta vänta på sig alltför länge.

Bättre är i min tanke att stämma i bäcken än i ån. Det kan icke vara nyttigt att fortfarande gifva prejudikat i pensionsfrågor; ty i sådant fall skulle man, ehuru den grundsatsen lyckligtvis ännu icke blifvit allmänt antagen, slutligen komma derhän, att man måste bifalla *alla* dylika framställningar.

Jag hyser den öfvertygelsen att man bör afslå hvad Utskottet i denna punkt föreslagit och anhåller om proposition derå.

Herr Ola Andersson i Burlöf: Det är visst icke med något nöje jag deltagar i diskussionen om dessa så kallade pensionsfrågor. Jag medgifver att de icke här representera några synnerligt stora

*Angående
pension åt
Kapten J. W.
Schartaus
enka.
(Forts.)*

*Angående
pension åt
Kapten J. W.
Scharltaus
enka.
(Forts.)*

summor; men det är dock representantens skyldighet att icke endast tänka på de mera eller mindre ömmande omständigheter som här föreligga, utan äfven på de många tusenden som kunna vara i lika dålig eller kanske ännu sämre ekonomisk ställning och som likväl direkt eller indirekt måste bidraga, icke till dessa pensioner, ty detta namn är i sådana fall oegentligt, utan till de understöd, hvarom här är fråga. Af denna anledning har jag tagit mig friheten att mot denna punkt af betänkan det bifoga en reservation, uti hvilken jag uttalat min uppfattning i allmänhet om dylika statsunderstöd. Hvad jag deri sagt gäller således icke endast denna punkt, utan äfven alla liknande punkter uti betänkan det. Det är också därför jag mindre eller till och med alls icke fäst mig vid de mera eller mindre klena ekonomiska förhållandena, som i ena eller andra fallet framdrags som ömmande omständigheter. Jag anser nemligen att man alltid bör emottaga dessa uppgifter med varsamhet; och den som vet, huru det i allmänhet tillgår vid bouppteckningar, der ingen annan än arfvingarne ega rätt att klaga öfver de åsatta värdena m. m., han måste gifva mig rätt uti mitt påstående att man bör mottaga dessa uppgifter med försigtighet. Härmed vill jag ingalunda hafva jäfvat dessa uppgifter, utan jag har endast sagt att jag mindre fäster afseende vid dem, än vid den allmänna principen i dylika frågor och att jag anser att man gör rätt uti att hålla sig till den. Att bevilja ett dylikt understöd, anser jag vara att begå en orättvisa mot alla deras likar, som icke komma i åtnjutande af ett sådant. Då staten fullgjort sina skyldigheter mot sina tjenstemän, har den icke någon vidare förpligtelse eller dessa någon rättighet att påyrka ytterligare understöd; ty detta är ett understöd och icke något annat.

Herr vice ordföranden i Stats-Utskottet yttrade, att man kanske trodde att utgifterna under nionde hufvudtiteln tillväxt i högre grad under årens lopp, men att så ej skulle vara förhållandet. Jag fick dock icke höra några siffror, som kunde lugna mina farhågor i det hänseendet; och jag tror icke jag misstager mig, då jag påstår att denna hufvudtitel tillvuxit betydligt under de sista åren. Jag är nu visserligen icke i tillfälle att bevisa detta med siffror; men jag är säker om, att de fleste eller åtminstone många af Kammarens ledamöter skola erinra sig de högst betydliga summor, som tillkommit genom ordnandet af löne- och pensionsförhållandena för statens embets- och tjenstemän, som helt nyligen försiggick, då staten jemväl lemnat ganska rikliga bidrag till enke- och pupillkassorna. Detta är för mig ett ytterligare skäl att nu icke allt för skarpt beträda den bana, man här synes önska.

De ordinarie anslagen under nionde hufvudtiteln uppgingo enligt den vid sista riksdagen uppgjorda staten till 1,282,550 kronor och dessutom uppfördes till diverse föremål å allmänna indragningsstaten ett förslagsanslag af 958,450 kronor, sålunda tillhoppa 2,241,000 kronor. Härtill kommer ytterligare ett till upprätthållande af arméns pensionskassas egen pensionering beviljad kreditiv å 900,000 kronor; och uppgå sålunda samtliga anslagen under denna hufvudtitel till 3,141,000 kronor. När man derjemte besinnar de efter min åsigt

ganska frikostiga löne- och pensionsregleringar, som under senare åren vidtagits, så tror jag verkligen att man med skäl kan säga, det Riksdagen i detta afseende gjort så mycket man med fog kan begära. I likhet med den siste talaren anser äfven jag, att detta pensionerande i tid och otid icke är egnadt att framkalla den kloka hushållning, som det vore önskligt att vårt folk mera än hittills iaktog. I stället lefver man nu utan tanke på framtiden i förhoppning att, när nöden kommer, staten skall hjälpande träda emellan. Ett dylikt lättsinne anser jag icke böra uppmuntras. Med hvad jag nu yttrat har jag alldeles icke velat uttala några beskyllningar mot de personer, om hvilkas efterlevande det nu är fråga; något sådant kan jag naturligtvis icke tillåta mig, men hvad jag velat säga är, att tjänstemännen likaväl som alla andra böra vara skyldige att tänka på framtiden.

Den jämförelse, som af en talare framstälts mellan antalet propositioner och motioner om pensionering af tjänstemän och deras enkör och barn under ståndsriksdagarne och nu och hvilken jämförelse var afsedd att visa, att en minskning i antalet dylika framställningar skulle på senare tiden inträda, lemnar naturligtvis till en början rum för den nära till hands liggande anmärkningen, att, då ståndsriksdagarne sammanträdde endast hvart tredje år, det ligger i sakens natur, att antalet dylika framställningar då skulle varit större än nu, då Riksdagen sammanträder årligen. Härtill kommer äfven, att de ofantliga uppoffringar, staten på senare år i sammanhang med löne-regleringarne gjort för pensioneringen af tjänstemännen, väl i någon mån böra bidraga till en minskning i antalet framställningar om pensioner i särskilda fall.

Hvad särskildt beträffar de förtjenster, som den allidne tjänstemannen, om hvilken i denna punkt är fråga, skall hafva inlagt i statens tjänst, så vill jag visst icke bestrida dem, tvärtom medger jag, att de äro värda allt erkännande, men väl må det kunna sättas i fråga, huruvida dessa loford, som i dylika fall uttalas öfver den ene eller andre tjänstemannen, äro egnade att framkalla oblandadt glada känslor. Om nemligen dylika loford tillkomma endast det fåtal tjänstemän, om hvilka det är fråga vid behandlingen af utgifterna under nionde hufvudtiteln eller om detta är någonting för dessa särskildt utmärkande, då må jag bekänna, att det är med känslor af ganska blandad art som jag ähör dessa loford.

Naturligtvis eger Kammaren att besluta såsom den finner för bäst, men för min del ämnar jag i samtliga hithörande frågor fasthålla vid de principer jag nu uttalat och yrkar derföre afslag å den nu föredragna punkten.

Häruti förenade sig Herrar *Hübnette*, *Sjö* och *Jöns Persson*.

Herr Key: Jag anhåller om tillgift för det jag så långt fram på middagen ännu en gång begär ordet i denna fråga, men då vid denna punkt frågan af åtskillige talare behandlats icke blott hufvudsakligen ur principiel, utan äfven ur real synpunkt, så tror jag att

*Angående
pension åt
Kapten J. W.
Schartaus
enka.
(Forts.)*

*Angående
pension åt
Kapten J. W.
Schwartaus
enka.
(Forts.)*

denna sistnämnda förtjenar ännu några ord. En talare på kalmarbänken, som tillika är ledamot af Stats-Utskottet, har sagt, att jag vid min jemförelse mellan antalet af Kongl. propositioner och enskilda motioner om pensioner glömde att lemna någon uppgift om det *belopp*, hvarmed anslagen under denna hufvudtitel på de senare åren vuxit. Detta är sant, jag yttrade mig icke om den delen af frågan, då jag förra gången hade ordet, men såsom jag då nämnde, har det motstånd, som från åtskilliga håll yppat sig mot beviljande af dessa pensioner till enkor och barn, afsett dels det, efter hvad man påstått, ökade antalet framställningar om dylika pensioner, och dels de betydliga belopp, hvarmed man förmenat anslagen på denna hufvudtitel under de senare åren hafva vuxit. Anledningen, hvarföre jag i mitt förra anförande icke vidrörde denna senare invändning, var den att jag af grannlagenhet mot Kammaren icke ville, då tiden redan är långt framskriden, taga Kammarens tålmod alltför mycket i anspråk. Men då nu samma invändning upprepats jemväl af en talare på skånebänken, skall jag tillåta mig att till genmål derå lemna några upplysningar. Derförinnan ber jag dock — med anledning af samme talares anmärkning att, då Riksdagen före år 1867 sammanträdde endast hvart tredje år, det var ganska naturligt, att antalet framställningar om pensioner vid hvarje Riksdag då skulle vara större än nu, när Riksdagen sammanträder årligen — att få erinra om, att äfven i fall man tager denna omständighet i betraktande, så ställer sig ändock förhållandet till förmån för den närvarande tiden, hvilket bäst visar sig, om antalet dylika framställningar under de båda senaste ständsriksdagarne fördelas på hvarje år.

Hvad nu beträffar den så mycket omordade tillväxten af anslagsbeloppen under denna nionde hufvudtitel, så förhåller sig dermed i sjelfva verket på följande sätt. Summan af dessa anslag, som vid 1862 års riksdag uppgick till 1,211,104 kronor och vid sista ständsriksdagen till 1,261,138 kronor, utgör enligt det af Utskottet nu framlagda förslag till stat 2,273,525 kronor. Uti dessa summor äro då icke inberäknade spanmålsanslagen, som städse utgått med ungefär samma belopp, d. v. s. omkring 6,000 kronor. Utskottets förslag visar således en ökning i dessa anslag från 1865 tills nu af omkring 1 million kronor. Frågas då: huru har denna tillökning uppkommit? Talaren på skånebänken omnämde äfven, att, utom de ordinarie anslagen, förekommer jemväl det till arméns pensionskassa beviljade kreditiv af 900,000 kronor. Ja, detta eger sin rigtighet, men helt säkert behöfver jag icke erinra den ärade talaren om, att detta kreditivbelopp beviljades till följd af beslutet om indragning till statsverket af samtliga militieboställen, och, om man vill räkna efter, tror jag man skall finna, att staten genom öfvertagandet af dessa boställen gjort långt ifrån någon uppoffring, utan tvärtom en icke obetydlig vinst, ensamt måhända motsvarande hela tillökningen på den nionde hufvudtiteln. Detta om kreditivet till arméns pensionskassa. Hvad jag här anført om arméns pensionering och militieboställena gäller äfven, ehuru i vida mindre proportioner, om härads höfdingarne och

om deras numera indragna boställen. För närvarande åtnjuta 11 häradshöfdingar pension med tillhoppa 55,000 kronor.

Går jag sedan till de andra anslagen, så visar sig, att sedan 1865 anslaget till invalidhusfonden ökats med 22,640 kronor. Anslaget till handelsflottans pensionering, som 1865 utgjorde 24,000 kronor, utgår nu med ett belopp af 78,000, utvisande sålunda en tillväxt af 54,000 kronor; och intetdera af dessa anslag kan väl sägas vara beviljadt till pensionering af tjänstemäns enkor och barn. Dessutom förekomna äfven å flere andra anslagsposter betydliga förhöjningar; jag har här en lång promemoria, men för att icke trötta Kammaren vill jag anföra endast några af de mest i ögonen fallande. Här hafva vi t. ex. anslaget till folkskolelärares pensionering; detta anslag, som 1865 utgjorde 30,000 kronor, uppgår nu till 355,000, hvilket visar en tillökning af icke mindre än 325,000 kronor; och med den kännedom jag har om tänkesätten hos flertalet af Kammarens ledamöter, är jag fullt förvissad, att ingen af dem anser det för detta ändamål beviljade belopp innebära någon misshushållning. Vidare förekommer anslaget till folkskolelärares enke- och pupillkassa, som från 2,000 kronor, år 1865, nu vuxit till 56,000 kronor. Ett annat anslag, till pensionering af lärarnes vid allmänna läroverken enkor och barn, hvilket nu är upptaget till 68,471 kronor, fans icke alls i den vid 1865 års riksdag uppgjorda stat. Sålunda, om jag går igenom hufvudtiteln post efter post, finner jag att, oberäknadt det sistnämnda anslaget, en tillökning af vida mer än en half million förekommer på poster, som icke äro att hänföra till pensioner åt tjänstemäns enkor och barn. Emellertid återstår ändock en icke obetydlig tillökning och mången torde kanske fråga: hvarifrån härleder sig den? Jo, mine Herrar, den härleder sig till största delen från dessa under de sista åren vidtagna löneregleringar, hvilka gjort det nödvändigt att på indragningsstat förflytta en mängd, såsom öfverflödige ansedde tjänstemän. Denna förflyttning har skett i enlighet med Riksdagens egna beslut och bör väl sålunda icke göras till föremål för klander från Riksdagens sida. Ensamt de till följd af löneregleringar och indragningar vid embetsverken åren 1877—1878 på indragningsstat beviljade pensioner uppgå till omkring 60,000 kronor årligen. Dessutom vill jag erinra, att dessa på indragningsstat förflyttade till största delen äro gamle män, och att de åt dem beviljade pensioner icke kunna komma att växa, utan tvärtom ganska snart, år efter år, förminskas, tills de slutligen alldeles försvinna ur riksstaten. Enahanda är förhållandet med en annan, ehuru mindre utgift, anslaget till kvarlevande landtvärnsmän. Icke heller denna anslagspost torde så synnerligen länge komma att betunga budgeten. Dessutom förekommer ännu ett anslag, som likaledes är af öfvergående natur, jag menar anslaget till ersättning åt arrendatorer af indragna militieboställen, till inlösen af dagsverkskyldighet från hästhemman i Skåne, samt åt militärindelningshafvare på gammal stat. Tillhoppa ett rätt betydligt belopp, som Herrarne se af betänkanDET.

Om Herrarne vilja vidare göra sig mödan att der se efter, så skola Herrarne finna, att af de utaf Utskottet, enligt bil. litt. A., nu

Angående
pension åt
Kapten J. W.
Schariaus
enka.
(Forts.)

Angående
pension åt
Kapten J. W.
Schantous
enka.
(Forts.)

föreslagna nya pensioner, tillhoppa uppgående till 43,485 kronor, mera än en tredjedel skulle komma att utgå till tjänstemän, som förflyttats på indragningsstat.

Det är för att visa, att anslagen till pensioner, om de än skenbart vuxit, dock i sjelfva verket icke kunna sägas vara ökade, som jag velat lemna dessa uppgifter, hvilka jag trott kunna vara af något intresse. Jag har sjelf samlat dem under åtskilliga timmars arbete i Utskottet och i Riksdagens bibliotek, och för mig hafva de varit till fyllest öfvertygande om att påståendet, att pensionerna till tjänstemännen och deras enkor och barn på senare tiden i en betänklig grad vuxit, i sjelfva verket saknar all grund.

Herr Gustaf Ericsson: Jag ber att få instämman i den af Herr Ola Andersson vid denna punkt afgifna reservation. Hvad beträffar de stora förtjensterna hos mannen i fråga och hans starka pligtkänsla, så får jag säga att jag för min del icke vill vara med om att belöna någon, hvem det vara må, derföre att han gjort sin pligt, såvida han icke gjort något derutöfver. De ömmande omständigheterna åter, som här skulle föreligga, lemna jag rent ut sagdt utan allt afseende, ty här förekommer icke någon enda pensionsfråga, som icke finner sin värtalare för att framhålla de ömmande omständigheterna. Att på detta sätt pensionera den ena enkan efter den andra är detsamma som att säga till tjänstemannen: lef så, att du icke lemna några tillgångar efter dig, din enka och dina barn få i allt fall understöd af staten, du må hafva gjort dig förtjent deraf eller icke. För min del vill jag icke bidra till att på detta sätt göra tjänstemännen till pligtförgätna familjefäder; och jag håller före att de, som ju böra anses ega en högre bildning än folk i allmänhet, äfven böra föregå med goda och vackra exempel och icke på det allmänna kasta omsorgen om sina efterlevande.

Och när man talar om att öfva barmhertighet, må ett sådant tal åtminstone icke komma från det rum, der jag nu innehar en plats. Må vi i stället, om vi hafva några vänner, som ligga våra hjertan nära, må vi öfva välgörenhet af egna — icke af andras medel, det vill jag rekommendera.

Herr Sven Nilsson: Vi befinna oss nu återigen i den obehagliga ställningen att behöfva diskutera nionde hufvudtiteln. Denna ställning synes nästan blifva svårare för hvarje år. Jag hade föreställt mig, att Riksdagen efter de uppmaningar, som flere gånger blifvit ställda till Regeringen, skulle slippa befatta sig med sådana frågor som denna hufvudtitel innehåller.

Herrarne känna min ståndpunkt i denna fråga. Jag behöfver derför icke nu orda något derom. Jag skall endast bedja att, såsom stöd för mitt yrkande om afslag å denna punkt, få anföra tvenne hufvudskäl.

Om man nu på grund af ifrågavarande tjänstemans pligttröhet och skicklighet, som här blifvit framhållna som skäl för bifall till den Kongl. propositionen, beviljade hans enka den föreslagna pensio-

nen, skulle man enligt mitt förmenande derigenom uttala den åsigten, att öfrige statens embets- och tjänstemän icke gjort sin pligt, om dessa icke erhålla pension för sina enkor. Jag kan för min del icke inse, att denne tjänsteman gjort mer än sin skyldighet, då han varit pligtrogen vid utföningen af sin tjänst, och tror att ett sådant tillvägagående som här föreslagits vore origtigt, emedan jag antager att alla tjänstemän göra sin pligt. Bifalles således denna pension, har Riksdagen äfven uttalat den principen, att staten i hvarje särskildt fall äfven skulle vara skyldig att lemna understöd åt tjänstemännens enkor och barn, en åsigt som jag anser vara högst orimlig.

Stats-Utskottets vice ordförande har sett frågan från en annan synpunkt, nemligen huruvida staten har tillgång till att lemna understöd af ifrågavarande slag. Han har nemligen gjort en jämförelse mellan denna hufvudtitels slutsummor nu och under ständsriksdagarnes tid; men jag tror, att det svar han i anledning häraf fått af en föregående talare är fullt vederläggande. Dessutom bör man icke heller förbise, att statens tjänstemän under det nya statskicket fått sina löner; så rundligt tillökade, att man kan hafva berättigade anspråk på att de numera skola sörja för sin familjs framtid och att staten må vara derifrån befriad.

Stats-Utskottets vice ordförande yttrade äfven, att det skäl, som anförts emot ifrågavarande anslags beviljande, nemligen den stora tillökningen i hufvudtitels slutsumma, icke länge komme att gälla, då en mängd gamla tjänstemän, som nu äro stälda på indragningsstat, inom kort komme att försvinna. Jag tror att vi äfven i vår tid få alltsomoftast bevittna det sorgliga skådespelet af en del tjänstemäns ställande på indragningsstat. Och jag vågar icke göra mig någon förhoppning om att sådant skall för framtiden blifva mera sällsynt.

Jag skall icke uppehålla tiden längre, utan blott upprepa, att jag icke tror det vara riktigt, att, på sätt man velat framhålla, staten skall vara skyldig underhålla tjänstemäns enkor och barn; ty sådant tillhör icke staten.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de meningar som förekommit, gaf Herr vice Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan, dels på antagande af det förslag, Herr Lindmark i sin hithörande motion framlagt, dels ock på afslag å såväl Utskottets hemställan som motionärernes i ämnet gjorda framställningar; och fann Herr vice Talmannen den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes samt företogs, sedan till kontraproposition antagits yrkandet på bifall till Utskottets förslag, enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd, så lydande omröstningsproposition:

Den, som afslår såväl hvad Stats-Utskottet hemställt uti 7:de punkten af Utlåtandet N:o 13, som ock de i förevarande afseende väckta motioner, röstar

Ja;

*Angående
pension åt
Kapten J. W.
Schartaus
enka.
(Forts.)*

Angående
pension åt
Kapten J. W.
Schartaus
enka.

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren bifallit Utskottets ifrågavarande hemställan.

Omröstningen visade 98 ja mot 41 nej; hvadan beslut fattats i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Punkten 8.

Bifölls.

Punkten 9.

Utskottet hade hemställt,

Angående
pension åt
fältläkaren
C. J. Wetter-
grens enka.

att af Kongl. Maj:t för fältläkaren C. J. Wettergrens enka Henrika Amanda Wettergren, född Örn, äskad pension af 400 kronor måtte af Riksdagen beviljas, att af henne från innevarande års början åtnjutas, så länge hon i sitt nuvarande enkestånd förblifve.

Efter uppläsning af denna hemställan, mot hvilken Herrar *Nils Petersson* och *Ola Andersson* i Burlöf inom Utskottet reserverat sig, yttrade

Herr Nils Petersson: På de skäl jag anført vid behandlingen af 7:de punkten i detta betänkande yrkar jag afslag äfven å denna Utskottets framställning; och såsom ett ytterligare skäl härför tror jag det kan vara tillräckligt att tillkännagifva, att den person, hvarom fråga är, har förmögna släktingar, som i fall af behof väl få draga försorg om henne.

Dessutom vill jag säga, att en fältläkaretjenst, enligt min uppfattning, icke är någon särdeles ansträngande befattning, hvadan jag ock anser att en innehafvare deraf, som är en skicklig läkare, bör genom enskild praktik förtjena åtskilligt bredvid lönen och dymedelst vara försatt i tillfälle att genom besparingar sörja för de sinas framtida uppehälle.

Jag yrkar afslag å föredragna punkten.

Herr J. Anderson i Tenhult: Då vid behandlingen af den fråga, som står främst på dagens föredragningslista, så många talare visade prof på sparsamhetsanda, så hade jag kunnat förvänta, att de äfven vid afgörandet af nu föreliggande frågor skulle vara konsekventa; men jag har, tyvärr, derutinnan misräknat mig, ty dessa Herrar hafva sedermera tigit stilla. Att statens tjenstemän vid deras bortgång ur lifvet icke lemna så särdeles mycket efter sig till sina enkor och barn, låter sig mången gång lätt förklara. Så t. ex. har jag hört

berättas, hurusom i dessa dagar i anledning af Vegas ankomst till hufvudstaden, åtskilliga tjenstemän förenat sig om att betala 4,000 kronor för förhyrandet af några rum under endast några få timmar.

Jag förenar mig med Herr Nils Petersson i hans yrkande om afslag å Utskottets hemställan under denna punkt.

*Angående
pension åt
fäsiläkaren
C. J. Wetter-
grens enka.
(Forts.)*

Vidare yttrades ej. Herr vice Talmannen gaf först proposition på bifall till Utskottets hemställan samt derefter på afslag å densamma; och när den senare propositionen besvarades med öfvervägande ja, hade alltså Utskottets hemställan afslagits.

Punkterna 10—12

Biföllos.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 4 e. m.

In fidem
H. A. Kolmodin.